

INHOUD

Opmerking van de schrijver en dankwoord 11

BIJ WIJZE VAN INLEIDING

Hij is verhuisd 17

DE GROTE TWEE – I

Nabokov en het vermaledijde dilemma 23

Saul Bellow tegenover Henry James 38

POLITIEK – I

De Republikeinse Partij in 2011: Iowa 49

De Republikeinse Partij in 2012: Tampa, Florida 55

De Republikeinse Partij in 2016: Trump 62

LITERATUUR – I

Philip Larkin: werk en leven 77

Larkins brieven aan Monica 94

Iris Murdoch (1919-1999): De ouderdom wint 103

HET HUIS WINDSOR

Prinses Diana: Een spiegel, geen licht 111

De koningin, haar toespraak, haar hart 115

MIJ PERSOONLIJK – I

Vraagt u maar I 129

De vierde macht en de erfkwestie 137

Stad na stad: de schrijver onderweg 142

Het ABE volgens KA 152

DE GROTE TWEE – II

- Bellows brieven 163
Nabokovs natuurlijke selectie 168

AMERICANA (Naar het Verre Westen)

- Verlies in Las Vegas 187
De tweede akte van Travolta 200
In pornoland: Poesjes zijn bullshit 213

LITERATUUR – II

- Don DeLillo: laureaat van de angst 231
J.G. Ballard (1930-2009): Van de kosmos naar de
innerlijke kosmos 242
De vroege Ballard: *The Drowned World* 246
De schok van het nieuwe: *A Clockwork Orange* wordt vijftig 251

SPORT

- Driesetter 261
Finale van de Champions League 1999 270
Op zoek naar Dieguito Maradona 278
Aan slag: Mijn mooiste game 286

MIJ PERSOONLIJK – II

- Het schrijven van *Time's Arrow* 291
Marty en Nick Jr. met de boot naar Amerika 294
Vraagt u maar II 298

POLITIEK – II

- Ivan leert de Sovjet-Unie kennen: *All together now!* 309
Is terrorisme 'een kwestie van religie'? 314
In memoriam Neda Soltan (1983-2009): Iran 321
Over de oppositieleider Jeremy Corbyn 333
De invalide moordenaars van Cali, Colombia 339

LITERATUUR – III

- Philip Roth vindt zichzelf 355
Roth de Oudere: Een moralistisch onderzoek 361
Afscheid van Updike 367
Rabbit Angstrom en Obamacare 373
Jane Austen en de droomfabriek 383

MIJ PERSOONLIJK – III

- Christopher Hitchens 397

DE GROTE TWEE – III

- Bellow: Tegen de leegte 413
Véra en Vladimir 420

POLITIEK – III

- President Trump spreekt in Ohio 427

Register 441

Opmerking van de schrijver en dankwoord

De natuurlijke zonde van de taal

Een lyrisch gedicht en een ultrakort kort verhaal kunnen tijdens het schrijfproces het moment bereiken waarop verder niets meer aan de tekst verbeterd kan worden. Alles wat langer is dan een paar bladzijden zal – zoals John Updike ons later zal voorhouden in een frase van T.S. Eliot – al gauw bezwijken voor de ‘natuurlijke zonde van de taal’, en schreeuwen om veel meer concentratie. Die natuurlijke ‘zonde’ waar Eliot op doelt is naar ik aanneem a) de hardleersheid van de taal, die zich voortdurend kronkelend verzet tegen zelfs de meest ervaren handen, en b) de promiscuïteit van taal: in het sociale leven is taal bijna steeds even weinig kieskeurig als baar geld; er blijven veel soorten slib, grit en zweet aan vastkleven.

Dichters kennen dat maar al te goed, het plotselinge vermoeden dat ze maar beter zo snel mogelijk kunnen stoppen met herzien en dat hun zogenaamde correcties in feite schade beginnen aan te richten. Een romanschrijver kent die angst ook: je zit koortsachtig een ingeving te verprutsen waar je toch niet verder mee komt. Northrop Frye, een zwaargewicht in de literatuurfilosofie die ik altijd trouw blijf, heeft gezegd dat de verwekker van een gedicht of een roman meer weg heeft van een vroedvrouw dan van een moeder: het doel is het kind zo heelhuids mogelijk ter wereld brengen – en zodra het schepsel in leven is, zal het schreeuwen om los te mogen komen van ‘de navelstrengen en sondes van het ego’.

Logisch redenerend proza daarentegen (essays en verslagen van het soort dat tussen de voor- en de achterkant van dit boek voor de tweede keer wordt gepresenteerd), kan zich niet losmaken van het ego en is in elk geval onbepaald verbeterbaar. Vandaar dat ik het een en ander heb geschraapt, vrij veel toegevoegd (voetnoten, naschriften), veel uitgewerkt en veel gepolijst. Vaak probeer ik me simpelweg duidelijker, ondubbelzinniger en nauwkeuriger uit te drukken (niet

visionairder: ik heb niet geknoeid aan mijn politieke voorspellingen, die, zoals meestal met dergelijke dingen gaat, geneigd zijn direct achterhaald te worden door de gebeurtenissen). Er zijn enkele herhalingen en doublures; die heb ik laten staan, omdat ik ervan uitga dat de meeste lezers aan de hand van hun interesses zullen kiezen wat ze lezen (alleen de recensent, de proeflezer en natuurlijk de auteur zullen ooit verplicht zijn het hele geval van a tot z door te nemen). Ook heb ik tot mijn eigen verbazing wat gekuist; niet zozeer door te strijden tegen 'onbehoorlijke of beledigende uitlatingen', als wel tegen het al te spreektaalige: formuleringen die bijna direct nadat ze aan het papier zijn toevertrouwd overkomen als sleets. De natuurlijke zonde van de taal is cumulatief en onvermijdelijk; maar we kunnen in elk geval de kwalijke gevolgen van pure vluchtigheid eruit gooien.

En met dank aan...

Ten eerste aan Tina Brown, die al vijfenveertig jaar een goede vriendin is en me heeft geredigeerd bij de *New Yorker*, *Talk* en *Newsweek* (bij de *New Yorker* ben ik ook bijgestaan door Bill Buford, Deborah Treisman en Giles Harvey). Aan Craig Raine, mijn vriend en ooit mijn leermeester, bij *Areté*. Aan Sam Tannenhaus en Pamela Paul bij de *New York Times Book Review*. Aan Eric Chotiner bij de *New Republic*, en weer aan Giles Harvey, nadat hij naar *Harper's* was verhuisd. Aan Lisa Allardice en ook Ian Katz bij de *Guardian*. Aan David Horspool en Oliver Ready bij de *TLS*. Aan Eben Shapiro en Lisa Kalis bij de *Wall Street Journal*. Aan Aimee Bell en Walter Owen bij *Vanity Fair*. Ik heb altijd veel geluk gehad met mijn redactionele ondersteuning, ook met de mensen die feiten controleren, grammatici, spellingscorrectoren, redacteurs en onderredacteurs. Van advies word ik niet automatisch ongeduldig, vandaar dat ik nooit geneigd ben geweest om de (in feite onuitgesproken) kritiek van Clive James te citeren: 'Luister. Als ik zo schreef, zou ik jou zijn.' En natuurlijk groet ik mijn redacteurs voor de gebonden editie, Dan Franklin bij Cape en Gary Fisketjon bij Knopf. Dank aan jullie allemaal.

Hier is de plaats om hulde te brengen aan Bobby Baird, de free-lance redacteur (momenteel bij *Esquire*) die een hele berg knipsels,

typoscripten, attachments en cyberrommel van me heeft gekregen en er een boek van heeft gemaakt. Ik ben zo atechnisch als maar kan en Bobby werd voor mij een evenbeeld van de Schepper, want ook hij schiep een wereld uit chaos. In de formulering van *Tales from Ovid* [*Vertellingen naar Ovidius*] van Ted Hughes: Bobby verbood 'de winden naar hun willekeur / zich te bedienen van de lucht' en hij 'leerde de rivieren / zich te houden aan hun oevers.'

Brooklyn, oktober 2016

[Opmerking van de vertalers: de in dit boek geciteerde fragmenten werden vertaald door de vertalers van dit boek.]

BIJ WIJZE VAN INLEIDING

Hij is verhuisd

[*He's leaving home*]

Er was eens een koninkrijk dat Engeland heette en waar het schrijven van literaire fictie een vage, onschuldige bezigheid was. Literaire fictie stond hoger aangeschreven dan engelenkunde, dat wel, en ook hoger dan de studie van fosforescerende schimmels; maar het was zonder twijfel een terrein waar alleen een minderheid belangstelling voor had.

In 1972 leverde ik mijn eerste roman in: ik typte hem op een tweedehands Olivetti en stuurde hem naar een uitgever vanuit het kantoor voor bureauredacteuren dat ik met anderen deelde bij het *Times Literary Supplement*. De oplage was duizend exemplaren (en het voorschot 250 pond). Het boek werd gepubliceerd en besproken, en dat was dan dat. Er was geen presentatie en geen lezingentournee; er waren geen interviews, geen persoonsbeschrijvingen, geen fotoshoots, geen signeersessies, geen voorleesavonden, geen panels, geen gesprekken voor publiek, geen boekenfestival in Hay-on-Wye, in Toledo, in Mantova, in Parati, in Cartagena, in Jaipur of in Dubai; en er was geen radio en geen televisie. Krek hetzelfde ging het met mijn tweede roman (1975) en met mijn derde (1978). Tegen de tijd van mijn vierde roman (1981) waren bijna alle bijkomende activiteiten ontstaan en schrijvers in feite overgegaan van eigen beheer naar *Vanity Fair*.

Wat is er in de tussentijd gebeurd? Sinds de jaren zeventig overgingen in de jaren tachtig, was er geen spontaan enthousiasme opgebloeid voor psychologische nuances, kunstzinnige vergelijkingen en elegante zinnen, dat kunnen we met een gerust hart stellen. Het fenomeen werd volledig door de media gedragen, zoals ik het nu zie. Cru gezegd, de kranten waren dikker en dikker geworden (eerst op zondag, toen op zaterdag, toen op alle dagen ertussenin) en die extra pagina's werden niet gevuld met extra nieuws, maar met extra

onderwerpen. En de interessante mensen begonnen op te raken – alcoholische acteurs, non-conformistische leden van het koninklijk huis, depressieve komieken, gedetineerde rocksterren, overgelopen balletdansers, teruggetrokken levende filmregisseurs, hysterische fotomodellen, nooddriftige markiezen, overspelige golfers, bokkers die verkrachtten en voetballers die hun vrouw sloegen. Het sleepnet werd almaar groter, totdat de journalisten, vaak tot hun eigen onmiskenbare verbijstering, over schrijvers gingen schrijven. Literaire schrijvers.

Die bescheiden en misschien tijdelijke statusverandering bracht een aantal kosten en baten met zich mee. Wie een verhaal vertelt heeft een publiek nodig en de romanschrijvers begonnen te krijgen waar ze onwillekeurig naar snakten: niet noodzakelijk meer verkoop, maar meer lezers. En het was een aangename verrassing dat veel mensen inderdaad zeer geïnteresseerd waren in het scheppingsproces van fictie: om dat te bewijzen, hoeven we alleen maar aan te halen dat er tegenwoordig op elke vierkante kilometer van de planeet een enthousiast literair festival plaatsvindt. De roman, die gebaseerd is op de wisselwerking tussen het bewuste en het onbewuste, is het product van een procedé dat schrijvers noch critici echt begrijpen. Ook zien ze niet waarom mensen daar zo nieuwsgierig door worden. ('Schrijft u met de hand?' 'Hoe hard drukt u op het papier?') Maar dat neemt niet weg dat, zoals J.G. Ballard eens zei, lezers en luisteraars 'de supporters zijn die jouw eenmansploeg aanmoedigen.' Ze bevrijden je van de eenzaamheid van alledag en pompen je moed in. Dat is allemaal prima: daar hebben we de baten. En nu de kosten, die volgens mij de gewone kosten van andermans belangstelling zijn.

Het hoeft geen betoog dat de massacommunicatiemiddelen zich niet alleen in het Verenigd Koninkrijk op een nietsontziende manier hebben verspreid. En ongetwijfeld viel 'zichtbaarheid', zoals de Amerikanen het noemen, schrijvers in alle hoogontwikkelde democratieën ten deel – met nationaal bepaalde varianten. In mijn thuisland is de situatie zoals altijd paradoxaal. Hoewel daar een ongeëvenaard schitterende literaire traditie bestaat (met aan het hoofd de enige onmiskenbare schrijversgod ter wereld), worden schrijvers er bekeken met een bestudeerd scepticisme, niet door het Engelse publiek, maar door het Engelse journaal. Er lijkt soms een eigenaardige vicieuze

cirkel aan het werk te zijn. Als het waar is dat schrijvers hun prestige aan de media danken, dan hebben de media daarmee het publiek datgene aangeprezen waar ze zich het meest aan ergeren: een meute pretentieuze – en tegenwoordig welvarende – egotrippers. Als schrijvers daarover klagen, of over iets anders klagen, worden ze beschuldigd van zelfmedelijden ('beroemdheden die zeuren'). Maar in feite is het een kwestie van ondankbaarheid en niet van zelfmedelijden.

Ook moeten we niet vergeten dat er een toevallige bloedband bestaat tussen fictie en de plaats die ervoor wordt ingeruimd in de kranten. Wie een tentoonstelling beoordeelt heeft geen ezel en palletoodje nodig; wie een ballet beoordeelt heeft niets aan een paar balletschoentjes of een tutu. Hetzelfde geldt voor bijna alle vormen van schrijfkunst: je bespreekt poëzie niet door een gedicht te schrijven (tenzij je geschift bent), en je bespreekt geen toneelstukken door een dialoog te schrijven (tenzij je geschift bent); maar romans bestaan uit verhalend proza – en journalistiek ook. Die vreemde overeenkomst veroorzaakt in andere landen geen grote spanningen, maar lijkt in Albion wel te wringen vanwege bepaalde neigingen van de pers: wedijver, een soort najagen van agressiviteit en een instinctieve bezitsdrang.

In mijn moederland krijgen mensen die opvallen het serieuze advies een privéleven te leiden zonder enige kleur en verwickelingen. Als ze verstandig zijn moeten ze ook zo min mogelijk te maken hebben met Amerika, dat wordt gezien als het mondiale hoofdkwartier van arrogantie en glamour. Toen ik en mijn vrouw, die een New Yorkse is, het gedenkwaardige plan op de rails zetten om te gaan verhuizen van Camden Town in Londen naar Cobble Hill in Brooklyn, nam ik elke gelegenheid te baat om publiekelijk te verklaren dat onze redenen daarvoor uitsluitend persoonlijk en familiaal van aard waren en niets te maken hadden met een verondersteld ongenoegen over Engeland of het Engelse volk, waarvan ik altijd eerlijk heb benadrukt dat ik het bewonder om zijn tolerantie, generositeit en gevoel voor humor. Steunend op een keur aan verdraaide citaten en met satirische imitaties (nepinterviews en dergelijke), werd de indruk gewekt dat ik wegging omdat ik mijn geboorteland een kwaad hart toedroeg en niet meer tegen de doelgerichte hatelijkheden van vaderlandslievende journalisten kon.